

Práce: diplomová

Posudek: oponenta

Práci hodnotil: PhDr. Jaromír Murgaš, CSc.

Práci předložil: Marek Duda

Název práce: **Konstruktivismus a realita mezi Foersterem, Maturanou a Kuhnem**

Cíle práce uvádí autor v úvodu: „prvním“ je „představení radikálního konstruktivismu“ jako perspektivy, prostřednictvím které můžeme odpovídat na ... otázky“, které autor uvádí dříve (a já pokládám za dobré je zde uvést): jak to, že se naše „pravdivá přesvědčení“ s časem mění, a proč je máme, když si nevzpomeneme na něco „před hodinou“, proč se tolikrát mýlíme; jak vnímáme a co je realita, jak co vysvětlujeme a dáváme tomu smysl v pojmech... co je pravda... a jak hledáme na tyto otázky odpověď? A přitom „pochopit důvody, které vedou k odmítnutí naivně empiristické či objektivistické argumentace – prostřednictvím prací Foerstera a Maturana a Varely. – Tak tedy: části odpovědi na otázky v práci dle mne lze najít, ale u různých předloh a v celkovém výsledku různě a ne dost uspokojivě; ale aspoň nějak „načatě“, což je oproti mnoha jiným DP už samo dost pozitivní. „Pochopení důvodů odmítnutí naivního empirismu“ zde najdeme určitě lépe, i když filosof chápe, že tímto pochopením toho zase ani tak mnoho nekončí, ale ani nezačíná (první velká verze je známá od antického Pyrhóna, pak jich byla řada dalších a existuje i „prothistorie“). A dále druhým cílem práce je srovnání uvedeného konstruktivismu s přístupem T. Kuhna ve Struktúře vědeckých revolucí a argumentování pro to, že jeho „výklad nese strukturální rysy konstruktivistického myšlenkového směru“. Popravdě řečeno, časový limit, který jsem pro posouzení práce měl, jsem vyčerpával na mnohahodinovém překonávání svých osobních problémů s autorovým líčením „radikálního konstruktivismu“, takže jsem se vyčerpával před serióznějším posouzením tohoto druhého a ambicióznějšího cíle práce - originálního autorova výkladu Kuhnovy koncepce jakožto varianty konstruktivismu. Nicméně on zase není tak dlouhý... ani propracovaný, takže snad můj komentář postačí.

Již z představení kladených otázek je zřejmé, že „odpovědi na ně“ jsou složité a podmíněné – a je tedy principiální otázkou, co k nim vůbec „z perspektivy radikálního konstruktivismu“, aspoň jak v DP líčen, dostaneme. K mému neštěstí (a myslím, že i k neštěstí dalších čtenářů) jsem v prvních částech práce nenašel dostatečnou a uspokojivou vymezení a výklady konstruktivismu, takže s tím mi zůstal problém – a tím také, co s ním tedy, co aplikovat. Nechápu, proč se při vysvětlování konstruktivismu autor DP neřídil - či nepoučil - z článku vedoucího své práce, na jehož inspiraci se odvolává. V článku je konstruktivismus charakterizován stručně, ale zcela nekontroverzně a postačující. Proti takovému konstruktivismu nic nemám a dokonce jsem pak zřejmě sám poměrně významně konstruktivistou. V DP ale takto docela nevím, o čem se vlastně mluví... a mezi Foersterem a Maturanou s Varelem vidím poměrně velké rozdíly.

Navíc děsivé zlomky z von Foerstera (až na ty invarianty, ty oceňuji, také jsem o nich v dřevních dobách psal), který zřejmě svoje zde uvedené výklady formuloval v době boje s nějakým epistemologickým dinosaurem, nejspíše snad v podobě pozitivismu či engelsko-leninismu, na mne působily více rušivě, než jakkoli konstruktivně. Mělo se vystačit s Maturanou a Varelou, ti dávají smysl. Pokud bych byl podobně „radikální“, jako Foerster, alespoň podle toho, co jsem se o něm a z jeho citací dočetl v DP a o čem vypovídá název autorem citované práce (*Pravda je výmysl lhářů*) musel bych říci, že se od něj nedozvíme prostě (bohužel ani ne „rozhodně“) „nic“. Pokus o čtení jeho myšlenek v daném představení bez autorovy kritické prezentace či lépe interpretace pro mě byl mučením; plagiovaný Nietzsche bez Nietzscheho rozumnosti (ať si o ní říká kdo chce cokoli). Ale možná to zde nebude nejlepší prezentace Foersterových názorů, když/pokud byl tak významným autorem, jak je v DP uvedeno.

U Maturana a Varely v této DP ale výklad jakožto varianta konstruktivismu dává smysl. Nicméně musím konstatovat, že i zde autor DP zřejmě prostě nekriticky referuje zpracovávané materiály, přičemž poměrně málo odkazuje (což dále vzbuzuje otázky, jednak jestli je autor DP „tak dobrý“ v pochopení zdrojů, nebo zda užil něco pomocného; a dále, jak vidí rozdíl mezi výklady Foerstera a těchto dvou autorů). K ocenění „práce studenta“ je pak dle mne jednak jejich shrnutí a jednak přechod ke srovnání s T. Kuhnem (str. 45-47) – za to autora chválím. Referující výklad autora DP Kuhnových myšlenek je zde pro mne docela v pořádku. Vhodně je zde i vybrán materiál pro potvrzení konstruktivistického přístupu; a dobře provedeno (jak to nějak jde) nejstručnější vhodné shrnutí. Samo ukazování Kuhnova „konstruktivismu“ vůči předchozím autorům vidím ale jako problematictější. Kuhn netvrdí, pokud vím, nesmysly, takže i když jistou podobnost s Foersterem skutečně najdeme (autor DP velice opatrně hovoří o analogii a tu vlastně přesněji nespecifikuje, neformuluje, jen „nakusuje“ („...je nabílední“) a nechává si čtenáře ji dotvořit, na druhou stranu se podle mne vlastně moc srovnávat nedají. (A asi i proto autor, který aspoň trochu vyjádřil k Foersterovi výhradu /str. 47, díky za to/, píše jen výraz „konstruktivistická analogie...“ /... „je nabílední“; /ale pozor- po historii rozvoje mé konstruktivnosti vypadá bělost dne ještě jinak). Oproti tomu samozřejmě paralela mezi kuhnovským paradigmatem a tradicí podle Maturana a Varely je lepší a

rozumnější analogie. Ale nechávají se tu mj. stranou rozdíly „tradic“ a „paradigmat“, takže fakticky i zde zbývá ještě něco ke zkoumání – nehlédě na další otázky a témata. Přece jen je tu „srovnání“ málo.

Pokus odpovědět na otázku po „realitě“ ve srovnání přístupů zpracovaných autorů... má jednu drobně zásadní chybu, tak jako v jiných částech práce, a to, že odmítaná „realita“ jako filosofický pojem či význam zde není vymezována, rozlišována, nějak reflektována, ale prostě jen nějak dána... rovnou v opozici k uvedeným konstruktivistickým výkladům (Nietzsche by napsal, že si ji autoři, včetně diplomanta, předem schovali, a pak už „nenašli“ – což/aby pak mohli radostně volat: nenašli jsme, nenašli!). I když k Maturanovi s Varelou ani ke Kuhnovi to není tak docela dobře řečeno, protože se k odmítání „reality“ nijak cíleně neupínají, o to jim neběží, ba pokládají se za lidi poznání. Avšak problém s naivním užitím filosofických pojmů nemají zjevně jen diplomanti, takže na tom bych jej netrápil, i když mě trochu mrzí, že prošel nějakým studiem filosofie bez uvědomění významu filosofické tradice. Bohužel mnoho tzv. „nových myšlenek“ opakuje velmi staré filosofické problémy a někdy i chyby ...v novém hávu budícím dojem celkové novosti; ale proti tomu by mohlo být studium filosofie aspoň trochu „očkovaním“.

A k tomu se váží pak i autorovy úvahy k „pravdě a etice“. Jsou to krásná témata, ale od Glaserfelda a už vůbec Foerstera bych si v nich radit opravdu nenechal (alespoň podle jejich prezentace v práci). Nepopírám však, že mohou inspirovat a že pro absolventa studia také mohou být materiálem k dílčím závěrům (ale doufám, že do budoucnosti spíše východiskem) k uvažování o těchto tématech – a nepopírám, že toto uvažování také autor DP nějak - mně se zdá, že *docela přemýšlivě* - v konci práce provádí. Asi se na mne bude zlobit za jaksi možná povýšenecký tón toho, jak o tom píše; nicméně musím prostě jen znovu opakovat, že najít nevědomě schovanou a zapomenutou věc dá opravdu trochu více práce a přemýšlení. K tomu bych mu možná do budoucnosti doporučil číst dále filosofii, za sebe tu německou a českou a z 20. století. Chápu přitom, že pravdu „ne-mám“; ale tím to nekončí.

Formálně práce splňuje kritéria na dobrou kvalifikační práci velice úspěšně, drobnými dílčími nedostatky jsou jen někde chybějící čárky ve větách, což se stane, a dokonce málokdy tak málo, jako v této DP.

Nehledě na uvedené výhrady, lze kvalifikovanost této DP kladně hodnotit jak po stránce základních dovedností řemeslné a myšlenkové zčásti práce s texty, tak i z hlediska diplomových prací jiných – i když ne zrovna filosofických - oborů. Uvítal bych zaměřenější, preciznější, rozmyslenější a kritičtější práci. Ale uznávám, že předložená DP je fakticky dost seriózní, má hlavu a patu a dobré rozvržení i spění k cílům práce i výbornou stylistiku a představuje velice pěknou schopnost myšlení, takže splňuje stupeň „vstoupení do problematiky“ na svým způsobem velmi slušné řemeslné i myšlenkové úrovni odpovídající studiu VŠ.

Hodnocení:

Navrhuji „velmi dobře“.

Datum: 1.7. 2020

Podpis: